

Rozdział I. Przetwarzanie danych osobowych przez sądy – koincydencja indywidualnego interesu jednostki i interesu państwa (publicznego)

§ 1. Dane osobowe jako element prywatności uczestników postępowań sądowych

Dane osobowe oznaczają wszelkie informacje o zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie fizycznej (art. 4 pkt 1 RODO¹). Pojęcie danych osobowych obejmuje zatem nie tylko imię i nazwisko, ale także właściwości, cechy i informacje, w tym dane biometryczne, wizerunek, dane genetyczne, numery identyfikacyjne, adresy zamieszkania² i adresy mailowe umożliwiające ustalenie osoby, której te dane dotyczą. Wskazany w art. 4 ust. 1 RODO katalog pojęciowy „dane osobowe” ma charakter otwarty. Co do zasady rola tego wyliczenia sprowadza się wyłącznie do wskazania pewnego modelu, w oparciu o który wszelkie informacje mogą podlegać ocenie z punktu widzenia pojęcia danych osobowych m.in. przy uwzględnieniu czynników określających ekonomiczną tożsamość osoby fizycznej³.

Wejście w życie i zastosowanie RODO, począwszy od dnia 25.5.2018 r.⁴, we wszystkich państwach członkowskich UE spowodowało nie tylko ujednoli-

¹ Art. 4 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L Nr 119, s. 1) – dalej jako RODO.

² W wyr. WSA w Gorzowie Wlkp. z 22.3.2012 r. (II SA/Go 48/12, Legalis) sąd wskazuje jako dane osobowe: imię, nazwisko, adres zamieszkania, numer PESEL.

³ Wyr. WSA w Gdańsku z 15.1.2020 r., II SA/Gd 558/19, Legalis.

⁴ Dzień, od którego przepisy RODO zaczęły być stosowane został wskazany wprost w art. 99 ust. 2 RODO.

cenie zakresu przedmiotowego pojęcia „dane osobowe”, ale także ujednolicenie zasad ich ochrony. Dane osobowe ustawodawca unijny ujmuje jako dobro prawne zasługujące na samoistną ochronę bez konieczności powoływania regulacji gwarantujących ochronę dóbr osobistych i bez potrzeby wykazywania, że dane osobowe należą do katalogu dóbr osobistych, w tym, w szczególności stanowiąc element prywatności.

Zastosowane w RODO rozwiązania obligują państwa członkowskie UE do zagwarantowania podmiotom danych osobowych, bez uszczerbku dla dostępnych instrumentów administracyjnych, skutecznego środka ochrony prawnej przed sądem powszechnym (art. 79 ust. 1 RODO), a także przyznają prawo do żądania odszkodowania od administratora danych osobowych za szkody spowodowane przetwarzaniem naruszającym rozporządzenie (art. 82 ust. 2 RODO). Nałożenie na państwo obowiązku zapewnienia obywatelom skutecznych środków ochrony danych osobowych w stosunkach prywatnoprawnych przy jednoczesnym utrzymaniu środków administracyjnych wymusiło potrzebę dostosowania przepisów krajowych⁵ do wspólnego dla wszystkich państw członkowskich UE standardu ochrony wskazanego w RODO. W ramach nowych rozwiązań prawnych zapewniających stosowanie RODO ustawodawca krajowy przyznał podmiotom danych osobowych prawo do zgłoszenia roszczenia o naruszenia praw przysługujących na mocy przepisów o ochronie danych osobowych (art. 17 pkt 4⁵ KPC) niezależne od roszczenia o ochronę dóbr osobistych (art. 17 pkt 1 KPC w zw. z art. 23 i 24 KC), a także niezależnie od wniesienia przez uprawniony podmiot skargi na naruszenie danych do organu nadzorczego. Zawarte w RODO rozwiązania są zbieżne z wypowiedzianymi w orzecznictwie poglądami, w których krajowe sądy aprobowały, jeszcze przed wejściem w życie RODO, potrzebę ujmowania danych osobowych jako dobra zasługującego na samoistną ochronę niezależną od ochrony dóbr osobistych, niezależną od ochrony prywatności.

Reżim ochrony prawa do prywatności mieszczący się w ramach powszechnych dóbr osobistych (oparty na przepisach Konstytucji i przepisach prawa cywilnego) i reżim ochrony danych osobowych (oparty na przepisach Konstytucji oraz ustawy o ochronie danych osobowych), są wobec siebie niezależne⁶.

⁵ Ustawa z 21.2.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U. z 2019 r. poz. 730) – dalej jako ustawa zapewniająca stosowanie RODO lub RODOU.

⁶ Wyr. SA w Warszawie z 25.11.2016 r., I ACa 1565/15, Legalis.

Tryb administracyjnoprawny ochrony danych osobowych jest alternatywnym do cywilnoprawnego trybu ochrony danych osobowych, w tym także w drodze roszczenia o naruszenie dóbr osobistych w postaci prawa do prywatności. Te dwa tryby są od siebie niezależne i nie wykluczają się. Uprawnionym do wyboru jednego z tych trybów lub każdego z nich jest osoba, której dane osobowe zostały użyte w sposób niezgodny z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych, bądź której bezprawne upublicznienie danych osobowych naruszyło jej dobra osobiste określone w kodeksie cywilnym⁷.

W ujęciu historycznym, źródeł ochrony danych osobowych upatrywać należy w regulacjach gwarantujących ochronę dóbr osobistych, w tym przede wszystkim ochronę sfery życia prywatnego⁸, co znalazło wyraz w art. 8 EKPC⁹, art. 7 KPP¹⁰, a także art. 47 Konstytucji RP. Prawo do ochrony danych osobowych było ujmowane w aktach prawa międzynarodowego jako element prywatności objętej, na gruncie prawa Rady Europy, ochroną na podstawie art. 8 EKPC. Zgodnie z tym przepisem zagwarantowano jednostce prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, mieszkania i korespondencji. Do połowy lat 70. XX w. Komitet Ministrów Rady Europy przyjmował rozmaite rezolucje w sprawie ochrony danych osobowych, w których powoływano się na art. 8 EKPC¹¹. W 1981 r. otwarto do podpisu Konwencję o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych (konwencja Nr 108)¹². Konwencję Nr 108 ratyfikowały wszystkie państwa członkow-

⁷ Wyr. SA w Warszawie z 25.11.2016 r., I ACa 1565/15, Legalis.

⁸ Prawo do ochrony sfery prywatnej jednostki przed ingerencją ze strony innych, a zwłaszcza ze strony państwa, po raz pierwszy zapisano w międzynarodowym akcie prawnym w art. 12 Powszechnej deklaracji praw człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) z 1948 r., który dotyczy poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), Powszechna deklaracja praw człowieka (PDPC), 10.12.1948 r.

⁹ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).

¹⁰ Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C Nr 326, s. 391).

¹¹ Komitet Ministrów RE (1973), Resolution (73) 22 on the protection of the privacy of individuals vis-à-vis electronic data banks in the private sector [„Rezolucja (73) 22 o ochronie życia prywatnego osób fizycznych w kontekście elektronicznych banków danych w sektorze prywatnym”], 26.9.1973 r.; Komitet Ministrów RE (1974), Resolution (74) 29 on the protection of the privacy of individuals vis-à-vis electronic data banks in the public sector [„Rezolucja (74) 29 o ochronie życia prywatnego osób fizycznych w kontekście elektronicznych banków danych w sektorze publicznym”], 20.9.1974, Podręcznik europejskiego prawa o ochronie danych, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2014, s. 16 (https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_data_protection_POL.pdf).

¹² Konwencja o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych, Rada Europy, CETS Nr 108, z 28.1.1981 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 3, poz. 25).

skie UE. W 1999 r. konwencję Nr 108 zmieniono, aby umożliwić UE przystąpienie do konwencji w charakterze strony¹³. Traktaty założycielskie Wspólnot Europejskich, ze względu na inne cele, dla których utworzono WE, w szczególności ze względu na realizację celów gospodarczych, nie zawierały odniesień do praw człowieka lub ich ochrony, w tym nie potwierdzały ani nie gwarantowały ochrony prywatności, a w konsekwencji nie zawierały postanowień dotyczących ochrony danych osobowych. Prawo do ochrony danych osobowych zostało wyodrębnione jako samoistne prawo podmiotowe a następnie podniesione do rangi prawa podstawowego wraz z wejściem w życie Traktatu Lizbońskiego¹⁴ i przyjęciem Karty Praw Podstawowych (KPP)¹⁵.

Koncepcja „życia prywatnego” jest pojęciem szerokim, obejmującym kilka aspektów dotyczących tożsamości osoby, takich jak imię i nazwisko czy wizerunek osoby, a także integralność fizyczną i psychiczną osoby oraz prawo osoby do ochrony dobrego imienia¹⁶. Do prywatnej sfery życia zalicza się przede wszystkim zdarzenia, okoliczności tworzące sferę życia osobistego i rodzinnego¹⁷. KPP zapewnia ochronę „życia prywatnego, rodzinnego, domu i komunikowania się” (art. 7), a także potwierdza, że „Każdy ma prawo do ochrony danych osobowych, które go dotyczą” (art. 8 ust. 1). Dane te „muszą być przetwarzane rzetelnie w określonych celach i za zgodą osoby zainteresowanej lub na innej uzasadnionej podstawie przewidzianej ustawą. Każdy ma prawo dostępu do zebranych danych, które go dotyczą, i prawo do dokonania

¹³ Podręcznik europejskiego prawa o ochronie danych, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2014, s. 17 (https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_data_protection_POL.pdf).

¹⁴ W art. 16 Traktatu z Lizbony z 13.12.2007 r. zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, (Dz.U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569) postanowiono, że: 1. Każda osoba ma prawo do ochrony danych osobowych jej dotyczących. 2. Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, określają zasady dotyczące ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii oraz przez Państwa Członkowskie w wykonywaniu działań wchodzących w zakres zastosowania prawa Unii, a także zasady dotyczące swobodnego przepływu takich danych. Przestrzeganie tych zasad podlega kontroli niezależnych organów.

¹⁵ Karta Praw Podstawowych była pierwotnie jedynie dokumentem o charakterze politycznym. Stała się wiążąca prawnie jako prawo pierwotne UE (zob. art. 6 ust. 1 TUE) wraz z wejściem w życie 1.12.2009 r. Traktatu z Lizbony. Karta Praw Podstawowych stanowi załącznik Nr 1 do tego traktatu.

¹⁶ Decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 7.2.2017 r., skarga Nr 74742/14, Legalis.

¹⁷ Wyr. SA w Warszawie z 25.11.2016 r., I ACa 1565/15, Legalis.

ich sprostowania” (art. 8 ust. 2 KPP). Przestrzeganie tych zasad podlega kontroli niezależnego organu (art. 8 ust. 3 KPP).

Dane osobowe stanowią, co do zasady, desygnat pojęcia prywatności, co powoduje, że krzyżują się nie tylko zakresy tych pojęć, ale także zająbiają się mechanizmy ich ochrony. Naruszenie prywatności stanowi zatem zazwyczaj także ingerencję w sferę danych osobowych a naruszenie danych oddziałuje na zakres ochrony prywatności. Do oceny dopuszczalności ingerencji w prywatność zastosowanie znajdować będą jednak inne kryteria niż te, które stosuje się do oceny naruszenia danych osobowych. Okoliczność ta uzasadnia przyznanie samoistnej ochrony danym osobowym a zarazem obliguje prawodawcę do sprecyzowania przesłanek legalizujących ingerencję w sferę danych osobowych. O ile zatem w odniesieniu do ochrony prywatności ustawodawca kreuje domniemanie bezprawności działania sprawcy, który wkracza w sferę życia prywatnego innej osoby, o tyle nie każda czynność przetwarzania danych osobowych będzie oceniana jako działanie bezprawne, lecz tylko taka, która nie znajduje uzasadnienia w przesłankach legalizujących przetwarzanie. Przetwarzanie danych osobowych, z zastrzeżeniem szczególnych kategorii danych (danych sensorywnych) jest zatem co do zasady dozwolone na zasadach określonych w RODO, podczas gdy w odniesieniu do ochrony prywatności zasada ta ulega odwróceniu poprzez przyjęcie, że każde wkroczenie w sferę prywatności jest bezprawne. Istotą prawa do prywatności jest bowiem uprawnienie każdej osoby do samodzielnego decydowania o tym, jakie okoliczności z jej życia prywatnego mogą być omawiane publicznie¹⁸.

W Konstytucji RP ochrona danych osobowych może znajdować uzasadnienie zarówno w treści art. 47 obejmującego ochronę sfery prywatności, jak również w art. 51, gwarantującym autonomię informacyjną jednostki. Dokonując ustaleń wzajemnych relacji zachodzących pomiędzy art. 47 i 51 Konstytucji RP, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „prawo do ochrony danych osobowych stanowi niewątpliwie szczególny instrument ochrony tych interesów podmiotu, które są związane z ochroną życia prywatnego”¹⁹. Istotą autonomii informacyjnej jest pozostawienie każdej osobie swobody określenia sfery dostępności dla innych wiedzy o sobie²⁰. Prawo to jest więc wyspecjali-

¹⁸ Wyr. SA w Warszawie z 17.12.2019 r., V ACa 363/19, Legalis.

¹⁹ Wyr. TK z 12.11.2002 r., SK 40/01, OTK-A 2002, Nr 6, poz. 81.

²⁰ TK z 19.6.2018 r., SK 19/17, OTK-A 2018, poz. 42.

zowanym środkiem ochrony tych samych wartości, które chronione są za pośrednictwem art. 47 Konstytucji RP²¹.

Ochrona danych osobowych pozostaje niewątpliwie w interesie osoby fizycznej jako podmiotu danych a rola państwa polega na zapewnieniu osobie, której dane są przetwarzane skutecznych środków ochrony zarówno wówczas, gdy dane są przetwarzane w związku z realizacją celów publicznych realizowanych przez organy władzy publicznej i inne podmioty publiczne, jak również wówczas, gdy jej dane są przetwarzane przez podmioty prywatne.

Obywatel ma prawo oczekiwać, że jego dane osobowe będą chronione zarówno dlatego, że stanowią element prywatności (art. 47 Konstytucji RP) i może on, korzystając z prawa do autonomii informacyjnej (art. 51 Konstytucji RP), decydować o zakresie udzielania do nich dostępu, a także żądać ich sprostowania lub usunięcia, jak również dlatego, że państwo realizując cele publiczne, w szczególności związane ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, gwarantuje mu prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 Konstytucji RP).

§ 2. Cele publiczne przetwarzania danych osobowych w sądach

Ochrona danych osobowych leży, co do zasady, w indywidualnym interesie osób fizycznych jako podmiotów danych, zarazem jednak może pozostawać w interesie publicznym (interesie państwa) wówczas, gdy przetwarzanie danych osób fizycznych jest niezbędne do wykonywania ciężących na podmiotach publicznych obowiązków prawych, a także w związku ze sprawowaniem przez organy państwa władzy publicznej. W interesie publicznym (interesie państwa) pozostaje w szczególności przetwarzanie danych osobowych stron i uczestników postępowań sądowych w związku ze sprawowaniem przez sądy wymiaru sprawiedliwości. Realizacja celów publicznych nie byłaby bowiem możliwa bez przetwarzania danych osobowych obywateli.

²¹ J. Kurek, J. Taczkowska-Olszewska, *Ochrona danych osobowych jako realizacja zadań w obszarze bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 2020, s. 25, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvq2tgna#tabs-metrical-info>.

Sądy powszechne jako państwowe jednostki organizacyjne²², których ustrój i zadania zostały wskazane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej²³ oraz ustawie z 27.7.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych²⁴ są obowiązane do ochrony danych osobowych zarówno w zakresie, w jakim przetwarzają dane osobowe w celach związanych ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, jak i w zakresie, w jakim wykonują czynności o charakterze administracyjnym, a także wówczas, gdy wykonują zadania z zakresu ochrony prawnej oraz spełniają inne obowiązki powierzone im do wykonania przez ustawodawcę.

Sądy realizują obowiązki dotyczące przetwarzania danych osobowych określone w RODO z zastrzeżeniem ograniczeń wskazanych w ustawach krajowych albo w prawie UE. Do oceny czynności przetwarzania danych osobowych przez sądy znajdować będą zatem zastosowanie zasady zawarte w RODO oraz – w zakresie, w jakim RODO udziela krajowemu ustawodawcy upoważnienia do doprecyzowania zawartych w nim postanowień albo samodzielnego normowania – przepisy prawa krajowego.

Przepisy RODO, jak wynika wprost z treści zawartego w nim motywu 20, znajdują zastosowanie do działalności sądów i innych organów wymiaru sprawiedliwości z tym jednak zastrzeżeniem, że w odniesieniu do przetwarzania danych w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości nadzór nad przetwarzaniem powinien zostać powierzony niezależnemu organowi, innemu niż organ nadzorczy ustanowiony w państwie członkowskim (art. 55 ust. 3 RODO).

Przez sprawowanie wymiaru sprawiedliwości należy rozumieć „szczególny rodzaj postępowania, którego rezultatem jest wiążące rozstrzygnięcie sporu prawnego, dokonane przez niezależny organ państwowy na podstawie obowiązującego prawa, po dokładnym rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy”²⁵. Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości jest podstawowym zadaniem władzy sądowniczej. Wymiar sprawiedliwości natomiast został zarezerwowany do wyłącznej kompetencji sądów²⁶. Artykuł 10 Konstytucji RP wypo-

²² B. Banaszak używa określenia „państwowe organy wymiaru sprawiedliwości” (zob. B. Banaszak, Komentarz do art. 10 Konstytucji RP, w: B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Warszawa 2012, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zozgtkmbvga4timzooobqxlrsqu4dmoa#tabs-metrical-info>).

²³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

²⁴ T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm. – dalej jako PrUSP.

²⁵ B. Banaszak, Komentarz do art. 10 Konstytucji RP, w: B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.

²⁶ M. Saffjan, Komentarz do art. 175 Konstytucji RP, w: M. Saffjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243, Warszawa 2016, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi2damjtguytsmzooobqxlrsqydydgmq#tabs-metrical-info>.

wiadając zasadę trójpodziału władzy zawiera konstytucyjne podstawy statusu prawnego dla sądu zapewniając rozdzielną władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.

Przetwarzanie danych osobowych przez sądy na innej płaszczyźnie niż orzecznicza, w tym związanej z działalnością administracyjną sądów, a także wykonywaniem przez sądy obowiązków z zakresu ochrony prawnej, następuje na zasadach wskazanych w RODO przewidzianych dla podmiotów publicznych. Ustawodawca posługuje się pojęciem podmiotu publicznego, ale go nie definiuje. W świetle wykładni przepisów prawa europejskiego, w szczególności art. 2 dyrektywy 2003/98/WE²⁷ termin ten oznacza zarówno organy władzy publicznej, w tym regionalne, lokalne (samorządowe) jak i rządowe, a także wszelkie inne „podmioty sektora publicznego oraz stowarzyszenia utworzone przez jedną lub kilka władz albo jeden lub kilka takich podmiotów”²⁸. Jest to zatem „jakikolwiek organ posiadający osobowość prawną, ustanowiony w szczególnym celu zaspokojenia potrzeb w interesie ogólnym, który nie ma charakteru przemysłowego lub handlowego, finansowany w przeważającej części przez państwo, władze regionalne lub lokalne czy też inne podmioty prawa publicznego”²⁹.

Przetwarzanie danych osobowych w związku z działalnością orzeczniczą sądów zostało uregulowane w Kodeksie postępowania cywilnego³⁰, w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych (art. 175da–175dd PrUSP), a także w aktach wykonawczych wydanych do tych ustaw, takich jak w szczególności Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości – Regulamin urzędowania sądów powszechnych³¹ oraz Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej³². Rozporządzenie określa wewnętrzną organizację i po-

²⁷ Dyrektywa 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 17.11.2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego (Dz.Urz. UE L Nr 345, s. 90).

²⁸ E. Bielak-Jomaa, Komentarz do art. 37 RODO, w: E. Bielak-Jomaa, D. Lubasz, RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Komentarz, Warszawa 2018, s. 771.

²⁹ Tamże, s. 772.

³⁰ Ustawa z 11.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.) – dalej jako KPC.

³¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.6.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1141 ze zm.) – dalej jako Regulamin urzędowania sądów (RegUrzSądPowR).

³² Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19.6.2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS z 2019 r. poz. 138 ze zm.) – dalej jako zarządzenie w sprawie organizacji sekretariatów (OrgSekrSądZ).

rządek funkcjonowania sądów powszechnych, szczegółowe zasady przydziału spraw, sposób realizacji zadań związanych z funkcjonowaniem Europejskiej Sieci Sądowej w sprawach cywilnych i handlowych, porządek czynności podejmowanych w sądach, porządek urzędowania organów sądów i wykonywania zadań sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych pełniących funkcje kierownicze, tok czynności administracyjnych w sprawach należących do właściwości sądów, dopuszczalne systemy i rozkład czasu urzędowania, warunki i tryb udostępniania i przesyłania akt i dokumentów z akt oraz warunki udostępniania pomieszczeń dla uczestników postępowania, świadków i innych osób przebywających w sądach (§ 1 RegUrządPowR). Zarządzenie określa organizację i zakres działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, sposób zapewnienia obsługi kancelaryjnej postępowań sądowych, w tym stosowane urządzenia ewidencyjne i podział spraw na kategorie, a także kategorie pracowników sądowych obowiązanych do noszenia stroju urzędowego lub oznak i warunki ich przydziału (§ 1 OrgSekrSądZ).

Niezależnie od płaszczyzny działalności sądów, w ramach której przetwarzane są dane osobowe, a zatem zarówno gdy analizie poddawana jest działalność sądów w zakresie sprawowania wymiaru sprawiedliwości, jak również wówczas, gdy analizowana jest działalność nieorzecznicza sądów, niektóre ich obowiązki w zakresie przetwarzania danych osobowych są wspólne.

Prawo o ustroju sądów powszechnych wskazuje jako administratorów danych osobowych przetwarzanych w sądach cztery podmioty tj.: 1) sądy w odniesieniu do danych osobowych przetwarzanych w postępowaniach sądowych w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości albo realizacji zadań z zakresu ochrony prawnej (art. 175db PrUSP), a także 2) prezesów sądów i 3) dyrektorów oraz 4) Ministra Sprawiedliwości – każdego w zakresie realizowanych zadań – w odniesieniu do danych sędziów i sędziów w stanie spoczynku oraz asesorów sądowych, referendarzy sądowych, asystentów sędziów, dyrektorów sądów oraz ich zastępców, kuratorów sądowych, aplikantów aplikacji sądowej, aplikantów kuratorskich, urzędników oraz innych pracowników sądów, a także biegłych sądowych, lekarzy sądowych, mediatorów oraz ławników oraz kandydatów na powyżej wymienione stanowiska wymienione (art. 175a § 1 PrUSP).

Wskazanie sądów jako administratorów danych osobowych następuje niezależnie od ustalenia przez ustawodawcę, że taki sam status posiadają prezesi sądów, dyrektorzy i Minister Sprawiedliwości. Ustawodawca wyznaczając w PrUSP kilku administratorów potwierdził, że każdy z tych podmiotów w zakresie swoich czynności dokonuje przetwarzania danych osobowych, a po-

nadto przesądził, że każdy z nich realizuje inne cele przetwarzania. Jeśli bowiem przetwarzanie danych osobowych w sądach można byłoby objąć jednym, wspólnym dla wszystkich tych podmiotów celem, nie byłoby potrzeby wskazywania kilku administratorów. W myśl definicji pojęcia „administrator” zawartej w art. 4 pkt 7 RODO oznacza ono „osobę fizyczną lub prawną, organ publiczny, jednostkę lub inny podmiot, który samodzielnie lub wspólnie z innymi ustala cele i sposoby przetwarzania danych osobowych”. Skoro zatem rozstrzygnięcie o celach przetwarzania danych osobowych i zastosowanych środkach należy do kompetencji wielu podmiotów a podstawą tych czynności mogą być odmienne okoliczności faktyczne i prawne, ustawodawca przesądził, by każdemu z podmiotów, który kompetencje te wykonuje przyznać status administratora danych osobowych.

Ustalenie obowiązków spoczywających na sądach jako administratorach danych osobowych następować będzie zatem równoległe i niezależnie od oceny istnienia takich obowiązków po stronie pozostałych administratorów danych, tj. prezesów i dyrektorów sądów oraz Ministra Sprawiedliwości. Na wskazanie sądów jako administratorów danych osobowych nie ma wpływu okoliczność, że do przetwarzania danych osobowych w postępowaniach sądowych stosuje się, w miejsce RODO, przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Okoliczność ta nie stoi bowiem na przeszkodzie, by ustawodawca wskazał nie tylko, że administratorem danych osobowych przetwarzanych w toku czynności procesowych są sądy, ale nadto nie zwalnia sądów, jako podmiotów publicznych z obowiązku ustanowienia inspektora ochrony danych osobowych.

O obowiązku ustanowienia inspektora ochrony danych osobowych przez każdego z administratorów, w tym także przez sądy rozstrzyga treść art. 9 ustawy z 10.5.2018 r. o ochronie danych osobowych³³. W myśl tego przepisu jednostki sektora finansów publicznych jako podmioty publiczne są obowiązane do wyznaczenia inspektora. Sądy, obok trybunałów, organów kontroli i ochrony prawa, a także organów władzy publicznej, w tym organów administracji rządowej zostały zaliczone do jednostek sektora finansów publicznych (art. 9 pkt 1 ustawy z 27.8.2009 r. o finansach publicznych³⁴), co w konsekwencji przesądza o ich publicznoprawnym statusie. Do sądów jako podmiotów publicznych znajdują zatem także zastosowanie przepisy ustawy z 10.5.2018 r. o ochronie danych osobowych w zakresie, w jakim ustawodawca uregulował

³³ T.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1781.

³⁴ T.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 869 ze zm.

w niej prawa i obowiązki tych podmiotów oraz ograniczył lub doprecyzował w stosunku do nich stosowanie przepisów RODO.

§ 3. Przesłanki legalizujące przetwarzanie danych przez sądy – stosunek RODO do ustaw krajowych

Do działalności sądów powszechnych w zakresie przetwarzania danych osobowych znajdują, co do zasady, zastosowanie regulacje zawarte w RODO. Obowiązek stosowania RODO do działalności sądów wynika wprost z motywu 20 tego rozporządzenia, zgodnie z którym „rozporządzenie ma zastosowanie między innymi do działań sądów i innych organów wymiaru sprawiedliwości, niemniej prawo Unii lub prawo państwa członkowskiego może doprecyzować operacje i procedury przetwarzania danych osobowych przez sądy i inne organy wymiaru sprawiedliwości”. Ustawodawca unijny wskazuje, że „właściwość organów nadzorczych nie powinna dotyczyć przetwarzania danych osobowych przez sądy w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości – tak by chronić niezawisłość sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Powinna bowiem istnieć możliwość powierzenia nadzoru nad takimi operacjami przetwarzania danych specjalnym organom w systemie wymiaru sprawiedliwości państwa członkowskiego, organy te powinny w szczególności zapewnić przestrzeganie przepisów rozporządzenia, zwiększać w wymiarze sprawiedliwości wiedzę o jego obowiązkach wynikających z niniejszego rozporządzenia oraz rozpatrywać skargi związane z takim operacjami przetwarzania danych”.

Z regulacji tej wynika, po pierwsze, że przetwarzanie danych osobowych w sądach pozostaje w zakresie oddziaływania RODO; po drugie, sądy zostały zaliczone do kategorii podmiotów ujmowanych jako „organy i podmioty publiczne”³⁵; po trzecie, krajowy ustawodawca nie może zmienić, lecz „może do-

³⁵ Usytuowanie sądów w tej kategorii podmiotów wynika zarówno z wykładni doktrynalnej jak i systemowej przepisów o ochronie danych osobowych w UE, na którą rzutują postanowienia zawarte w motywach RODO. W treści motywu 97 ustawodawca unijny wskazuje na szczególnie status sądów sytuując je w kategorii „organów i podmiotów publicznych” a zarazem zwalniając sądy w zakresie, w jakim sprawują wymiar sprawiedliwości, z obowiązku powołania inspektora ochrony danych (IOD). Obowiązek powołania IOD mają zatem organy i podmioty publiczne, z wyłączeniem sądów w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości, a także podmioty prywatne, jeżeli główna działalność tych podmiotów polega na operacjach przetwarzania wymagających regularnego i systematycznego monitorowania osób, których dane dotyczą, na dużą skalę lub jeżeli główna działalność administratora lub podmiotu przetwarzającego polega na przetwarza-

precyzować procedury przetwarzania danych osobowych” wówczas, gdy celem tych regulacji jest ochrona niezawisłości wymiaru sprawiedliwości a dane te są przetwarzane przez sądy w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości; po czwarte, doprecyzowanie procedur przetwarzania danych osobowych nie oznacza odejścia od standardu zagwarantowanego w RODO, ale pozwala na jego osiągnięcie innymi środkami niż wskazane w rozporządzeniu; po piąte, przetwarzanie danych osobowych zarówno w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości jak i wówczas, gdy sądy przetwarzają dane w innych celach, wymaga sprawowania nad tymi czynnościami nadzoru; przy czym, po szóste, do nadzoru nad przetwarzaniem danych w związku ze sprawowaniem przez sądy wymiaru sprawiedliwości powinien zostać utworzony lub wskazany w systemie wymiaru sprawiedliwości organ o kompetencjach tożsamych z tymi, w jakie został wyposażony organ nadzorczy, którego status reguluje rozdział VI RODO.

Doprecyzowanie procedury przetwarzania danych osobowych przez sądy, o jakim mowa w motywach RODO będzie następować na podstawie i na zasadach wskazanych w art. 23 ust. 1 lit. f RODO, który dopuszcza ograniczenie stosowania niektórych postanowień rozporządzenia w celu zapewnienia ochrony niezależności sądów i postępowania sądowego, a także na podstawie art. 6 ust. 1 lit. c RODO, który odsyła do przepisów prawa krajowego normujących zakres obowiązków prawnych ciężącego na administratorze, a także na podstawie art. 6 ust. 1 lit. e odsyłającego do prawa krajowego, które może unormować zakres zadań realizowanych przez administratora, w tym sądy, w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi. Wskazane powyżej przepisy pozwalają krajowemu ustawodawcy na „doprecyzowanie” zasad przetwarzania danych osobowych, a w konsekwencji ustanowienie w krajowym porządku prawnym takich rozwiązań, które – przy zachowaniu standardu RODO – stanowiąc będą podstawę dokonywania oceny prawidłowości czynności przetwarzania dokonywanych przez administratora.

Obowiązki sądów w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości, rozumianego jako wykonywanie władzy publicznej określają przepisy ustaw regulujących ustrój sądownictwa powszechnego, do których w pierwszym rzędzie należy zaliczyć art. 45 Konstytucji RP oraz przepisy zawarte w dziale IVa PrUSP. Obowiązki sądów w zakresie przetwarzania danych osobowych spełniane w ramach ciężącego na sądach obowiązku prawnego, polegającego

niu na dużą skalę szczególnych kategorii danych osobowych oraz danych osobowych dotyczących wyroków skazujących i czynów zabronionych.

na rozstrzygnięciu sporów prawnych w drodze ustalania norm postępowania adresowanych do indywidualnych podmiotów stosunków prawnych zostały określone w przepisach prawa procesowego, w szczególności w Kodeksie postępowania cywilnego.

Zabiegi konstrukcyjne zawarte w RODO pozwalają na znalezienie co najmniej kilku regulacji, w których ustawodawca unijny w mniej lub bardziej bezpośredni sposób odsyła do rozwiązań krajowych. Po pierwsze odesłanie do regulacji krajowych następuje w RODO zawsze wtedy, gdy ustawodawca unijny używa pojęcia „obowiązku prawnego” i wskazuje na „prawo Unii lub państwa członkowskiego” jako podstawy legalizujące przetwarzanie danych osobowych. W art. 6 ust. 1 lit. c RODO wskazano, że przetwarzanie danych jest zgodne z prawem wówczas, gdy jest niezbędne do wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na administratorze. Ustalenie rodzaju i zakresu obowiązków prawnych ustawodawca pozostawił państwom członkowskim.

Drugi rodzaj odesłań do prawa krajowego pojawia się w art. 23 RODO, w którym ustawodawca europejski wprowadza klauzule ograniczające stosowanie RODO w państwach członkowskich ze względu na potrzebę ochrony innych prawnie chronionych wartości. Na tej podstawie krajowy ustawodawca zyskuje – w granicach wskazanym w tym przepisie – upoważnienie do samodzielnego normowania zasad przetwarzania danych osobowych oraz ograniczenia stosowania obowiązków i praw zawartych w RODO w szczególności ze względu na potrzebę ochrony niezależności sądów i postępowania sądowego (art. 23 ust. 1 lit. f). Ustawodawca unijny wskazał w art. 23 ust. 1, że prawo państwa członkowskiego, któremu podlega administrator danych, może aktem prawnym ograniczyć zakres stosowania RODO, jeśli ograniczenie to służy „ważnym celom leżącym w ogólnym interesie publicznym” (art. 23 ust. 1 lit. e RODO), a także „zapobieganiu przestępczości, prowadzeniu postępowań przygotowawczych, wykrywaniu lub ściganiu czynów zabronionych (...)” (art. 23 ust. 1 lit. d RODO) oraz – ochronie niezależności sądów i postępowania sądowego (art. 23 ust. 1 lit. f RODO).

Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości mieści się nie tylko w kategorii wypełniania obowiązku prawnego, ale także w pojęciach „ważnego celu leżącego w ogólnym interesie publicznym” oraz sprawowania władzy publicznej przy zachowaniu rozdzielenia i niezależności i niezawisłości sędziowskiej. Jak bowiem stanowi art. 178 ust. 1 Konstytucji RP „sędziowie w sprawowaniu swego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom”. Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości jako rodzaj władztwa publicznego przy poszanowaniu niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów od innych rodzajów

władzy tj. wykonawczej i ustawodawczej, a zarazem należący do kompetencji wyłącznych państwa członkowskiego nie tylko mieści się w zakresie pojęcia „obowiązku prawnego”, ale wymaga samoistnej ochrony prawa. Jeśli zatem czynności przetwarzania danych osobowych mieszczą się w zakresie sprawowania wymiaru sprawiedliwości, to – z jednej strony stanowiąc one będą wypełnienie obowiązku prawnego na zasadach opisanych w przepisach prawa procesowego a nadto, po drugie, będą podlegały ochronie ze względu na potrzebę zagwarantowania sądom niezależności i niezawisłości.

Zakres stosowania rozporządzenia 2016/679 nie jest jednolity i zależy od charakteru podejmowanych przez sąd czynności. Przepisy rozporządzenia 2016/679 będą miały zatem zastosowanie w innym zakresie do czynności podejmowanych przez sądy w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości, a inny wówczas, gdy wykonywane przez sądy działania mieścić się będą w ramach czynności administracyjnych. Ocena tych aktywności wymaga ustalania przesłanek legalizujących przetwarzanie danych osobowych, które będą odmienne, stosownie do charakteru podejmowanej przez sąd czynności. Konieczne jest także ustalenie administratora danych osobowych, w szczególności wskazanie, który z podmiotów tj. prezes sądu, sąd, dyrektor sądu czy Minister Sprawiedliwości posiada *in concreto* status administratora do przetwarzanych danych osobowych. Administratorem jest bowiem ten podmiot lub organ, który ustala cele przetwarzania danych i decyduje o rodzaju zastosowanych środków organizacyjnych i technicznych ich ochrony (art. 175a § 1 i art. 175db PrUSP w zw. z art. 32 ust. 1 RODO). Ustawodawca odmiennie ustalił zatem zasady ochrony danych osobowych uzależniając ich zastosowanie od ustalenia, w jakim celu przetwarzane są dane osobowe a w konsekwencji dokonując rozróżnienia dwóch płaszczyzn działalności sądów, tj.: 1) płaszczyzny działalności orzeczniczej oraz 2) płaszczyzny działalności administracyjnej.

Podstawę legalizującą czynności przetwarzania w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości, a także wówczas, gdy sądy spełniają inne obowiązki prawne stanowiąc będzie przesłanka wskazana w art. 6 ust. 1 lit. c i e RODO oraz przepisy zawarte w ustawach krajowych, w których ustawodawca sprecyzował rodzaj, zakres i charakter obowiązków prawnych powierzonych do wykonania sądom. Zgodnie z art. 6 ust. 1 lit. c RODO przetwarzanie danych jest zgodne z prawem, jeżeli jest ono niezbędne do wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na administratorze. Rolą krajowego ustawodawcy było zatem doprecyzowanie obowiązków prawnych, których wypełnianie przez sądy jest związane z przetwarzaniem danych osobowych. O ile realizacja obowiązków polegających na sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości następuje na podstawie

regulacji normujących procedury sądowe, jak w szczególności Kodeks postępowania cywilnego, o tyle realizacja innych obowiązków prawnych o charakterze nieorzecznictwym, w tym prowadzenie rejestrów, podejmowanie czynności w postępowaniu egzekucyjnym, a także udzielanie informacji publicznych oraz wykonywanie działań z zakresu administracji są normowane w wielu aktach prawnych. Zadania realizowane w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej, które na gruncie art. 6 ust. 1 lit. b i e RODO stanowią przesłankę legalizującą przetwarzanie danych osobowych zostały doprecyzowane przez krajowego ustawodawcę poprzez powiązanie przepisów RODO z obowiązkami sądów określonymi w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 24.1.2005 r. w sprawie biegłych sądowych³⁶; rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 20.1.2016 r. w sprawie prowadzenia listy stałych mediatorów³⁷, a także w ustawie z 15.6.2007 r. o lekarzu sądowym³⁸. Przetwarzanie danych osób wykonujących wskazane powyżej zawody lub funkcje mieści się w zakresie działalności administracyjnej sądów, bowiem nie rzutuje bezpośrednio na rozpoznanie sprawy cywilnej i rozstrzygnięcie o jej wyniku³⁹. Powołanie się przez sądy na powyższe regulacje uzasadnia przetwarzanie danych osobowych biegłych sądowych, lekarzy sądowych, ławników, mediatorów w zakresie wykonywanych czynności nieorzecznictwych.

Podstawą legalizującą przetwarzanie danych osobowych w związku z podejmowaniem czynności administracyjnych przez sądy, w szczególności w zakresie, o jakim mowa w art. 8 pkt 1 i 2 PrUSP stanowi art. 6 ust. 1 lit. e RODO. W myśl tego przepisu przetwarzanie danych jest zgodne z prawem wówczas, gdy „jest niezbędne do wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi” (art. 6 ust. 1 lit. e RODO). Za działalność administracyjną sądów ustawodawca uznaje: 1) zapewnienie odpowiednich warunków techniczno-organizacyjnych oraz majątkowych funkcjonowania sądu i wykonywania przez sąd zadań z zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości (art. 8 pkt 1 PrUSP), a także 2) zapewnienie właściwego toku wewnętrznego urzędowania sądu, bezpośrednio związanego z wykonywaniem zadań związanych ze sprawowa-

³⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.1.2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. Nr 15, poz. 133).

³⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 20.1.2016 r. w sprawie prowadzenia listy stałych mediatorów (Dz.U. z 2016 r. poz. 122).

³⁸ Dz.U. Nr 123, poz. 849 ze zm.

³⁹ Decyzja PUODO z 27.9.2019 r., ZSOŚS.440.149.2018, <https://uodo.gov.pl/decyzje/ZSO%20C5%9AS.440.149.2018> – dostęp: 26.5.2019 r.